SAMBANDSRØDDIR

Tað syndarliga

Í seinastu viku vóru umboð fyri landsstýrið við løgmanni á odda niðri í Keypmannahavn at samráðast við stjórnina um døpru fíggjarviðurskiftini, sum valda í Føroyum í hesum tíðum.

Sjálvt um løgmaður ferð eftir ferð royndi at lítilsgera týdningin av ferðini við at undirstrika, at hetta var ein fundur, sum var avtalaður fyri langari tíð síðani, so sást tó á øllum brøgdum, at ikki so heilt lítið var í kvittanum. Landsstýrismenn úttalaðu seg ófort til fjølmiðlarnar, og bløðini skrivaðu, serliga Sosialurin. Eitt lið av tíðindafólki frá sjónvarpi og útvarpi var av landinum at greiða frá tí, sum kom burturúr fundarvirkseminum.

Og tey greiddu frá. Um einki. Tí millum tey mongu orðini, sum komu burtur úr samrøðum við løgmann og landsstýrismenn, gekk týðuliga fram, at einki, púrt einki var komið burturúr. Nógvir føroyingar kundu hugsað sær at verið við á fundunum í fluguliki og hoyrt og sæð, hvussu bønir, áheitanir, tilráðingar og uppskot frá sendinevndini perlaðu niður á gólvið hinumegin borðið.

Eitt ítøkiligt úrslit spurdist kortini burturúr. Føroyingar skuldu spara 65 milliónir aftrat á fíggjarlógini. Eingin fer at misteinkja føroysku sendinevndina fyri at vera komin við uppskotinum. Harafturímóti hevur tað verið eitt krav frá dønum.

Heimkomin úttalar Jógvan Sundstein, landsstýrismaður, við einum sælum smíli, at tað er einki problem at finna tær 65 millionirnar.

Um tað nú er rætt, hví strykur hann so ikki smílið og setir seg niður at finna tær 650 millionirnar, sum neyðugt er at skerja fíggjarlógina við, um hetta landið skal koma upp á fót aftur?

Sjálvandi er tað ikki tann endaliga loysnin á trupulleikunum, men tað er neyðuga fyritreytin aftrat tí at skapa nýggj arbeiðspláss og øktan útflutning. Passandi kundi hann eisini spurt samgongupartnaran, Javnaðarflokkin, nær hjólini aftur fara at mala, og arbeiði verður til allar hendur.

Niðurlagið hjá løgmanni við allar samrøður eftir tann pínliga miseydnaða fundin var, at danir skiltu føroyingar, og teir skiltu eisini ta truplu støðuna, vit vóru komin í.

Tað er einki so víst sum tað. Danir skilja fullkomiliga okkara støðu.

Men tað er bert tað tragiska í hesum samanhangi, at tann landsstýrismanningin og tann samgongan, vit nú hava, framvegis ikki hevur skilt ein pinn av tí heila. *-es*

Javnaðarmøsn

Í hesum døgum hevur landsins størsti flokkur, Javnaðarflokkurin, landsfund í Vágum.

Tað sum seinastu nógvu árini hevur eyðkent landsfundirnar, er tað sama »one way talk« frá høvdinga floksins.

Nú er so nýggjur løgmaður kosin, og hon hevur eisini alment boðað frá, at hon tekur av, um flokkurin vil hava hana sum formann.

Vónandi er eisini ein meir demokratiskur hugsunarháttur komin undan kavi, hóast ilt er at siggja, at so er.

Alt hetta verður ivaleyst meir at hoyra um í næstu viku.

Málgagn Javnaðarfloksins viðgjørdi í oddagrein fyrr í vikuni fleiri av málunum, sum ætlanin varð at taka fram á fundinum.

Byrjað var við spurninginum: »Hvussu hava hesi bæði árini undir javnaðarstýrinum roynst samfelagnum?«

Neyvan nakar er í iva um, at hesi bæði árini hava verið tey daprastu í landsins søgu, og tá munnu tey vera sum ivast í, at nógvu næstu árini verða eins døpur.

»Hvussu hevur politikkurin hjá samgonguni hepnast?«, var eisini ein av spurningunum.

Svarið er einfalt tað sama. Politikkurin er fullkomiliga miseydnaður, og so at siga allir flokkar á tingi kundu gjørt arbeiðið betur.

Almannaøkið heldur Javnaðarflokkurin seg eiga einkarrættin til, og sjálvandi verða tey málini viðgjørd á fundinum.

Í teimum málunum er ikki smettin betri, enn í øllum øðrum Javnaðarmenn vilja tvíhalda um sjúkrahúsverkið, sum tað er, hóast allar útrokningar benda á, at sparast kunnu minst 50 miljónir kr. í sjúkrahúsverkinum, um rætt verður farið fram.

Arbeiðsskapandi tiltøk verða eisini nevnd.

Hugsa javnaðarmenn um tað, so eru Vágarnar ikki rætta staðið at halda landsfundin. Tað eru júst kommunurnar í Vágum, sum ynsktu at taka 6 miljónir kr. í láni til nýhugsan, og søktu landsstýrið um loyvi til lántøku, ella at sleppa at nýta peningin á havnajáttanini til endamálið. Arbeiðið skuldi byrja við 50 fólkum, við møguleika fyri at økja talið upp í 300. Besta arbeiðsskapandi tiltak, sum nevnt hevur verið undir núsitandi landsstýri. Men Javnaðarflokkurin segði nei, og tí endaðu arbeiðsplássini í Danmark.

Støðan hjá Javnaðarflokkinum mótvegis fakteløgunum verður eisini tikin fram.

Skal nakað vera eftirfarandi, so hevur formaðurin í Føroya Arbeiðarafelag, sum eisini er limur í Javnaðarflokkinum, boðað frá, at ein nýggjur arbeiðaraflokkur verður stovnaður.

Er tá nøkur orsøk at galda fram við landsfundinum hjá Javnaðarflokkinum? Er tíðin ikki farin frá Javnaðarflokkinum?

Samanlagt er einki eftirfarandi av tí, sum Javnaðarflokkurin roynir at pota niður í fólkið. Tað gekk sjón fyri søgn við seinasta val. Flokkurin lumpar ikki fólkið fleiri ferðir, við møsni og tvætli. Tað vildi ivaleyst eitt val nú eisini prógvað. *rg.*

Edmund Joensen, formaður Sambandsfloksins:

Í hesum døgum prógvar ríkisfelagsskapurin aftur sínar dygdir

Spurningurin um undirgrundina er í tvífaldari merking grundarlagið undir samvinnuni millum Danmark og Føroyar

Hetta m.a. sigur Edmund Joensen, formaður Sambandsfloksins og umboð floksins í løgtingsins marknaðarnevnd, í minnilutaáliti sínum í uppskoti landsstýrisins um yvirtøku av ráevnum í undirgrundini.

Edmund Joensen tekur ikki undir við uppskoti landsstýrisins um, at tingið skal góðkenna avtaluna millum landsstýrið og donsku ríkisstjórnina um yvirtøku sum sermál av málsøkinum á lista B í heimastýrislógini: *Ráevni í undirgrundini.*

Hann sigur:

– Tað aldargamla sambandið millum Danmark og Føroyar hevur ongantíð havt so góð grøðrarlíkindi, sum í hesi øldini. Teknisku framstigini hava gjørt, at samskiftið landanna millum bæði á ein og annan hátt er styrknað, og frástøðan er nærum eingin fordan meira. Í takt við teknisku framstiginí eru eisini hend álmikil framstig í føroyska vinnulívinum og í útbyggingini av infrastrukturinum, skúlaskapinum, sosial- og heilsuverkinum. Allur hesin framburðurin er hendur í einum tættum samvirki millum Danmark og Føroyar.

Søgan vísir okkum, at eingir jarðardyrkarar ella fiskimenn nakrantíð eru blivnir peningaliga ríkir av sínum arbeiði. Tvørturímóti hava teir altíð verið millum fátækastu stættir. At føroyingar, hóast 98% av útflutninginum er komin av fiski, í dag kanska hava hægsta lívifót í heiminum, skyldast fyri størsta partin okkara samband við Danmørk.

At vit so ikki hava dugað at umsitið ta ábyrgdina, sum sjálvandi fylgir við øllum stuðuli og allari hjálp, tað er so nakað, sum vit í hesum døgum verða tvingað at læra okkum. Kurteisligir, sum danir altíð hava verið, so hava teir ikki viljað skorið treytirnar út í papp, men tolnir bíðað, til vit sjálvir hava funnið út av tí sum sjálvstøðugt hugsandi og ábyrgdarfull menniskju. Men hjartalagið yvir fyri føroyingum er enn sum áður tað sama.

Við Heimastýrislógini í 1948 fingu vit eitt nýtt samarbeiðsgrundarlag at byggja framtíðar samvinnuna á. Vit føroyingar hava í høvuðsheitum brúkt Heimastýrislógina á trimum økjum: 1. at hækka lívifótin, 2. at útbyggja og effektivisera fiskiflotan, og 3. at yvirtaka málsøki og harvið nærka okkum loysingini.

Á teimum báðu fyrstu økjunum hava vit sum kunnugt heimsmet. Men hetta hevur samstundis ført við sær, at vit mugu ásanna, at okkara vinnulívsbygnaður als ikki er førur fyri at bera tær útreiðslurnar, tað kostar at halda hetta metið.

Sambært Heimastýrislógina kunnu vit yvirtaka eitt og hvørt mál, tá ið ein meirluti á Føroya Løgtingi ynskir tað. Danska stjórnin hevur ongantíð lagt eitt strá í vegin, tá ið vit hava biðið um at fáa yvirtikið eitt málsøki sum sermál. Undantikið, tá ið talan var um undirgrundina. Tá løgdu teir út nakrar fótonglar. Og tað gjørdu teir fyri at geva føroyingum enn ein møguleika fyri at umhugsa støðuna av nýggjum, áðrenn teir yvirtóku seinasta málsøkið, sum kundi rættvísgera ein framhaldandi ríkisfelagsskap. Teir tvíhildu um ein yvirvaldsrætt, hvat ið so tað nú enn var. Politisku leiðararnir í Føroyum skiltu ikki ábendingina, men bulldozaðu víðari. Settu niður eina nevnd av løgfrøðingum, sum skuldu útgreina ta løgfrøðiligu bakgrundina fyri pástandinum, sum sjálvandi ikki er til staðar á okkara døgum. Harvið skuldu teir sláa vápnini úr hondunum á donsku stjórnini. Sjálvandi eydnaðist tað, tí hugtakið yvirvaldsrættur livir bert sum politiskt trúðheiti nú á døgum.

Anker Jørgensen gav sum ríkisráðharri grønlendingum greitt signal. Yvirtóku teir undirgrundina, so merkti tað loysing. Sum teir gløggskygdu menn teir eru, lótu teir málið falla.

Føroyingar seta eina æru í treiskni. Teir hildu fram at fara til Danmarkar á fund at juka um undirgrundina, og tað førdi so til, at danir góvu føroyingum eftirlæti. Tá ið teir tann 11. september 1992 skuldu seta seg við borðið í ríkisráðnum, stóðu teir sum Kanus, tá ið ríkisráðharrin gav teimum boðini, at avgerð longu var tikin um, at málsøkið »Ráevni í undirgrundini« verður flutt til føroyskt sermál. (Sostatt er tað søgufalsan, tá ið tað í viðmerkingum landsstýrisins til tinguppskotið stendur, at »partarnir ... samdust um«. Danir høvdu einsamallir tikið hesa avgerð.)

Við at lata føroyingum málsøkið »Ráevni í undirgrundini« hevur danska stjórnin í roynd og veru einki alibi fyri at halda upp á Føroyar í ríkisfelagsskapinum. Frá nú av standa Føroyar einans sum ein útreiðslupostur í danska roknskapinum. Hesum kunnu vit takka Føroya Javnaðarflokki fyri fyrst og fremst, sum nú hevur gjørt viðurskiftini millum Føroyar og Danmark til einans at vera ein spurning um krónur og oyru.

Tað er heilt greitt, at tað hevur ein ávísan týdning fyri Danmørk at hava Føroyar og serliga Grønland við í ríkinum. Men tað er eisini eyðsæð, at týdningurin, ið hvussu so er hvat ið Føroyum viðvíkir, ikki liggur í at hava oyggjarnar sum inntøkukeldu. Heldur ikki um talan skuldi verið um møguliga útvinning av olju úr undirgrundini. Tað gongur týðuliga fram av tí endaligu avtaluni, sum varð undirskrivað 22. desember 1992.

Spurningurin um undirgrundina er í tvífaldari merking grundarlagið undir samvinnuni millum bæði londini. Føroyingar hava kravt at fáa fult ræði á undirgrundini. Tað hava teir fingið við øllum teimum lepum, sum hanga við. Orð Anker Jørgensens standa enn við makt, eftirsum danir framvegis sita eftir við hægsta tramfinum, yvirvaldsrættinum. Men so valdast, um føroyingar aftur fara at tvíhalda um, at løgfrøðingar skulu prógva, um danir spæla Grev Jas ella Svartaper.

Av øllum yvirtøkum, sum gjørdar eru, íroknað tær, sum vóru gjørdar í 1948, er henda tann mest týdningarmikla fyri lagnuna hjá øllum føroyingum. Tann endaliga gongdin fram móti skilnaðinum Danmarkar og Føroya millum er eftir øllum at døma byrjað. Tá ivasomu æruna fyri verkið kunnu Fólkaflokkurin og Javnaðarflokkurin skifta sínamillum.

Hvussu leingi tilgongdin fer at vara, er ikki lætt at siga. Tað fer undir øllum umstøðum at vera føroysku veljararnir, sum til komandi valini fara at avgera, hvønn politikk, teir ynskja skal vera førdur. Sambandsflokkurin hevur altíð tónað reint flagg. Har hevur ongantíð nakað verið at ivast í. Aðrir flokkar hava altíð undan vali hildið tað verið hentast at ganga í seyðaskinni.

Júst í hesum døgum prógvar ríkisfelagsskapurin aftur sínar dygdir. Føroyska samfelagið hevur ofta verið fyri tungum bakkøstum og hevur havt brúk fyri eini eyka hjálpandi hond. Eingin ivi er um, at hetta fer at henda aftur. Eitt so lítið samfelag fer altíð at vera viðkvæmt fyri ymsum ávirkanum uttanífrá. Føroyingar hava havt ómetaliga stóran fyrimun av samvinnuni við Danmørk gjøgnum árini. Vit eru mong, sum ynskja at varðveita møguleikan fyri at halda fram við hesi samvinnu. Ikki einans í trongum tíðum, tá ið tað brýtur í bæði borð, men eisini góðum tíðum, tá ið eingin beinleiðis vandi er á ferð.

Tí fer minnilutin ikki at atkvøða fyri hesum uppskotinum.

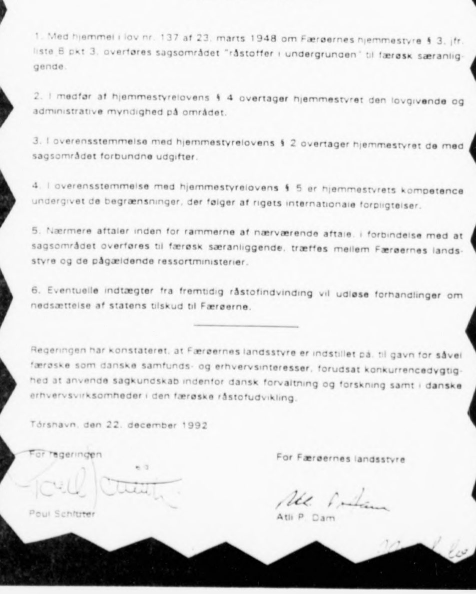

Aftale

mellem regeringen og Færøernes landsstyre
om råstoffer i undergrunden

1. Med hjemmel i lov nr. 137 af 23. marts 1948 om Færøernes hjemmestyre § 3, jfr. liste B pkt 3, overføres sagsområdet "råstoffer i undergrunden" til færøsk særanliggende.

2. I medfør af hjemmestyrelovens § 4 overtager hjemmestyret den lovgivende og administrative myndighed på området.

3. I overensstemmelse med hjemmestyrelovens § 2 overtager hjemmestyret de med sagsområdet forbundne udgifter.

4. I overensstemmelse med hjemmestyrelovens § 5 er hjemmestyrets kompetence undergivet de begrænsninger, der følger af rigets internationale forpligtelser.

5. Nærmere aftaler inden for rammerne af nærværende aftale, i forbindelse med at sagsområdet overføres til færøsk særanliggende, træffes mellem Færøernes landsstyre og de pågældende ressortministerier.

6. Eventuelle indtægter fra fremtidig råstofindvinding vil udløse forhandlinger om nedsættelse af statens tilskud til Færøerne.

Regeringen har konstateret, at Færøernes landsstyre er indstillet på, til gavn for såvel færøske som danske samfunds- og erhvervsinteresser, forudsat konkurrencedygtighed at anvende sagkundskab indenfor dansk forvaltning og forskning samt i danske erhvervsvirksomheder i den færøske råstofudvikling.

Tórshavn, den 22. december 1992

For regeringen
Poul Schlüter

For Færøernes landsstyre
Atli P. Dam